

Yhdeksästoista kansainvälinen kielitieteen olympiadi

Castletown (Mansaari), 25.–29. heinäkuuta 2022

Henkilökohtaisen kilpailun tehtävät

Tehtävänratkaisun säännöt

Älä kopioi tehtäviä. Kirjoita jokainen ratkaisusi erilliselle paperille tai papereille. Kirjoita jokaiseen paperiin tehtävän numero ja sukunimesi. Muussa tapauksessa vastauksesi saatetaan arvioida virheellisesti.

Jollei ole toisin mainittu, kuvaa tehtävissä huomaamiasi sääntöjä tai säännönmukaisuuksia. Muussa tapauksessa vastauksesi ei tuota täysiä pisteitä.

Tehtävä nro 1 (20 pistettä). Alla on joitakin ubyhin 'antaa'-verbin muotoja sekä niiden suomennokset:

1.	wəš't^wən	—	<i>me annamme sinut hänelle</i>
2.	sawt^wən	—	<i>sinä annat minut heille</i>
3.	awəst^wən	—	<i>minä annan heidät sinulle</i>
4.	wəsənət^wən	—	<i>he antavat sinut minulle</i>
5.	š^wəst^wən	—	<i>minä annan teidät hänelle</i>
6.	š^want^wən	—	<i>hän antaa meidät heille</i>
7.	awəš't^wən	—	<i>me annamme hänet sinulle</i>
8.	səš^wənt^wən	—	<i>hän antaa minut teille</i>
9.	aš^wəst^wən	—	<i>minä annan hänet teille</i>

(a) Viimeistä yhdeksästä yllä esitetystä muodosta on mahdollista kääntää suomen kielelle kahdella tavalla. Mikä on toinen käännös?

(b) Käännä suomen kielelle:

10. **aš^wənt^wən**
11. **səš^wt^wən**
12. **š^wəwənət^wən**

(c) Käännä ubyhin kielelle:

13. *he antavat teidät minulle*
14. *te annatte hänet minulle*
15. *sinä annat meidät hänelle*
16. *me annamme sinut heille*
17. *hän antaa heidät meille*

△ Ubyhin kieli kuuluu abhaasi-adyge-nimiseen kielikuntaan. Vuoteen 1864 asti sitä puhui monta kymmentä tuhatta ihmistä nykyisen Sotšin kaupungin seuduilla Venäjällä. Tevfik Esenç, jota voisi pitää viimeisenä ubyhin kielen äidinkielisenä puhujana, kuoli Turkissa vuonna 1992.

ə on vokaali; š^w, š^w, t^w ovat konsonantteja.

—Pjotr Arkadiev

Tehtävä nro 2 (20 pistettä). Alla on alabaman kielen sanoja sekä niiden suomennokset satunnaisessa järjestyksessä:

1. achánnàaka	8. atanayli	15. kawaffi	22. ʔómbafka
2. achanni	9. atánnayka	16. ʔiilka	23. ʔombi
3. ahamatli	10. atanni	17. ʔiipka	24. ʔoomka
4. ahámmatka	11. bàalka	18. ʔilaffi	25. sibapli
5. apòotka	12. balàali	19. ʔipli	26. simbi
6. apotòoli	13. balli	20. ʔippiika	
7. apóttòoka	14. incháffaaka	21. ʔobaffi	

A. hän murtaa sen kahtia	N. hän tukee ne jotakin vasten
B. hän laittaa ne pitkälleen	O. hän tekee reiät
C. hän käärii ne	P. hän tekee reiän
D. hän laittaa sen jonkin viereen	Q. se on käännetty ylösalaisin
E. hän kääntää ne ylösalaisin	R. hän hajaannuttaa sen, hän hajaannuttaa ne
F. se on revitty monesta paikasta, ne on revitty	S. ne ovat jonkin vieressä
G. se on tuettuna jotakin vasten	T. hän repii sen kahtia
H. ne on käännetty ylösalaisin	U. hänellä on yksi
I. se on jonkin vieressä	V. hän laittaa sen pitkälleen
J. siinä on reikiä, niissä on reikiä	W. siinä on reikä
K. se on kääritty	X. hän kuorii kuoren
L. ne ovat pitkällään	Y. hän kuorii suikaleen
M. se on hajaantunut, ne ovat hajaantuneet	Z. hän käärii sen

(a) Yhdistä oikeat vastavuudet.

(b) Käännä suomen kielelle:

27. bállàaka
28. inchafàali
29. kawwi

Yhdellä näistä on kaksi mahdollista käännöstä. Kirjoita molemmat.

(c) Käännä alabaman kielelle:

30. hän repii sen monesta paikasta
31. se on revitty kahtia
32. hän kääntää sen ylösalaisin
33. hän tukee sen jotakin vasten

(d) Yhden vastauksessa (c) esitetyn alabaman sanan voi suomen kielelle kääntää myös muulla tavalla. Minkä sanan ja miten?

△ Alabaman kieli kuuluu muskogee-kielten kielikuntaan. Sitä kieltä puhuu noin 360 ihmistä USA:ssa Texasin osavaltiossa sijaitsevassa Alabama-Coushattan reservaatissa.

ch = *tš* sanassa *tšekki*. **ʔ** on soinniton *l*. Kaksoiskirjain osoittaa pituuden. Tarke ´ merkitsee korkeata toonia. Tarke ` merkitsee laskevaa toonia.

—Ivan Deržanski

Tehtävä nro 3 (20 pistettä). Alla on n|uukin kielen lauseita sekä niiden suomennokset:

1. †oo ŋ i ŋ	— Näkeekö mies minua?
2. g a !aukea ŋ ŋ ŋ	— Pelkäätkö minua?
3. cuu xae a †?ii ŋ a	— Ketä ajattelet?
4. u äu ke u qhōŋo	— Veljenne ei tanssi.
5. janasa xae †qheeke	— Onko se varas, joka laulaa?
6. ŋ ŋ si sïisen ŋ haeke	— Työskentelisinkö huomenna?
7. †hun ke !aukea ŋ g i	— Koira pelkää meitä.
8. na u †?ii ŋ g a xaŋki	— En ajattele äitiäsi.
9. g i aŋki si qhōŋo ŋ g!ari	— Tanssisiko isämme Upingtonissa?
10. kija xae †oo sïisen ŋ a	— Missä mies työskentelee?
11. g a ŋ i a ŋ ŋ	— Näetkö taloasi?
12. ŋ ŋ xae a !?ai	— Olenko se minä, jota kutsut?
13. u kee eeki †?ii ŋ a	— Ne olette te, jota nainen ajattelee.
14. a xaŋki ke kacuu?i ŋ g a ts'aa?a ŋ	— Äitisi kysyy, rakastatko minua.
15. kama ja xae ŋ si ŋ i u ŋ a	— Milloin näkisin teitä?
16. ŋ !uu ke kacuu?i ŋ ŋ ŋ si †qheeke ŋ !haeke	— Isoisäni kysyy, laulaisinko huomenna.

(a) Käännä suomen kielelle:

17. na kacuu?i ŋ g|u xae ŋ !uu !?ai
18. na ||u si sïisen ŋ g!ari
19. |eeki ke !aukea ŋ ŋ|ŋ †hun
20. ŋ kee si !?ai a
21. cuu xae u ŋ|i
22. cuu xae ts'aa?a ŋ

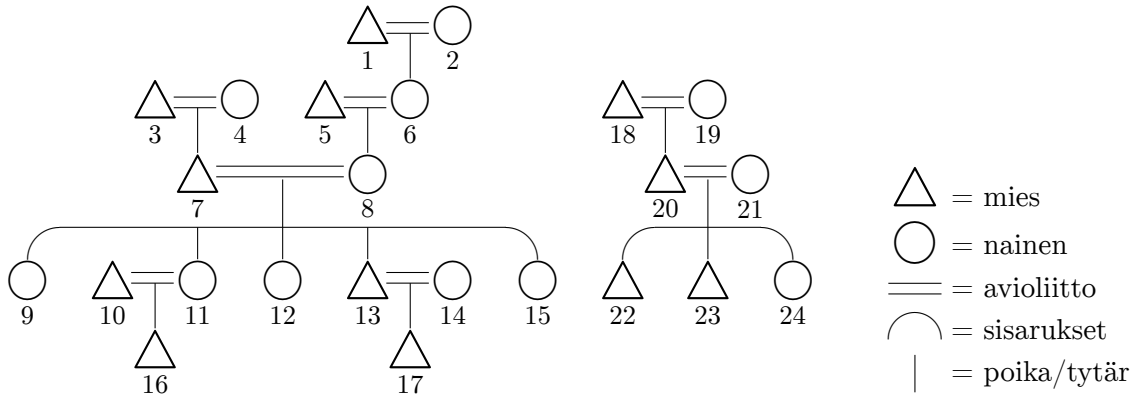
(b) Käännä n|uukin kielelle:

23. Äitimme ei kutsuisi veljeäsi.
24. Se olet sinä, jota koirani pelkää.
25. Missä laulaisitte?
26. Kysyn, onko se isoisämme, jota ajattelet.
27. Kuka tanssisi huomenna?
28. Näettekö meitä?

△ N|uukin (eli n||ngin) kieli kuuluu tuu-nimiseen kielikuntaan. Sitä kieltä puhutaan Etelä-Afrikan Pohjois-Kapin provinssissa Upingtonissa (**g!ari**) ja sen ympäristössä. Vuonna 2021 oli jäljellä vain yksi äidinkielen puhuja.

ã, ïi ja õŋo ovat vokaaleja. ʄ, ŋ, ts' ja ? ovat konsonantteja. |, !, ||, † ja yhtymät g|, g!, ŋ|, ŋ||, !h, ||h, †h, |qh, †qh, !? ja †? merkitsevät klikkikonsonantteja (niistä ŋ| ja ŋ|| ovat nasaalisia klikkikonsonantteja).
—Eimear McKnight, Samuel Ahmed

Tehtävä nro 4 (20 pistettä). Alla on kaksi arabanan kielen puhujien sukupuuta. Näissä puissa sisarukset on esitetty vanhimmasta nuorimpaan järjestyksessä vasemmalta oikealle:

Alla on joitakin 22 ihmisen lausumia, jotka kuvaavat heidän suhteitaan muihin perheen jäseniin:

A: “D anthunha wardu.
F anthunha(i).”	H: “N anthunha piyaka.
O anthunha(iii).”	S: “J anthunha thanti.
L anthunha thanti.
B: “C anthunha nhuthi.
D anthunha apityi.
E anthunha nhuthi.
G anthunha lhuka.”	I: “V anthunha piyaka.”	T: “J anthunha kaku.
L anthunha nhuthi.
N anthunha kaku.
S anthunha thanti.”
C: “B anthunha kupaka.
D anthunha apityi.
E anthunha kupaka.
G anthunha lhuka.”	J: “H anthunha apityi.
L anthunha(v).”	U: “J anthunha kupaka.
R anthunha(viii).
V anthunha kadnhini.”
D: “A anthunha lhuka.
B anthunha piyaka.
E anthunha(ii).
G anthunha nhupa.”	K: “P anthunha(vi).”	V: “N anthunha kadnhini.
P anthunha wardu.
Q anthunha(ix).
T anthunha kadnhini.”
E: “B anthunha kupaka.
C anthunha nhuthi.
G anthunha lhuka.”	L: “K anthunha piyaka.
U anthunha kaku.
V anthunha kadnhini.”	W: “N anthunha kadnhini.”
F: “A anthunha nhupa.”	M: “K anthunha wardu.
L anthunha nhupa.”	X: “U anthunha nhupa.”
G: “C anthunha wardu.
E anthunha wardu.”	O: “H anthunha wardu.
T anthunha amanyi.
W anthunha nhupa.”	
	P: “H anthunha nhupa.
I anthunha(vii).
V anthunha lhuka.”	
	R: “H anthunha thanti.”	

(a) Yhdistä perheen jäsenet **A–X** heidän sijanteihinsa (1–24) sukupuussa.

(b) Täydennä tyhjät kohdat (i–ix).

△ Arabanan kieli kuuluu pama-nyungan-nimiseen kielikuntaan. Sitä kieltä puhuu noin 15 ihmistä Etelä-Australian osavaltiossa.

Tässä tehtävässä viitataan yksinkertaisuuden vuoksi jokaiseen henkilöön yhdellä kirjaimella, mutta esimerkkejä arabanan nimistä ovat **Wanga-mirri** ’monta aamua’, **Palku-nguyu-thangka-yiwanha** ’yksi joksikin aikaa istuva pilviryhmä’ ja **Kutha-kiRanangkarda** ’aina virtaava vesi’.

dnh, lh, ng, nh, ny, R, rd, rr, th, ty, w ja y ovat konsonantteja.

—Tom McCoy

Tehtävä nro 5 (20 pistettä). Kantatšami on kaikkien austronesialaiseen kielikuntaan kuuluvien tšamin ryhmän kielten oletettu yhtenäinen kantakieli. Sen rekonstruoivat kielitieteilijät vertaillen useita nykyisiä tytärsikieliä, mm phan-rang-tšamin kieltä ja tsatin kieltä.

Alla on sanoja kantatšamin, phang-rang-tšamin ja tsatin kielillä sekä niiden merkitykset:

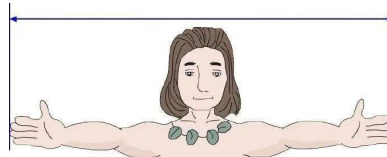
kantatšami	phan-rang-tšami	tsati	merkitys
*ʔika:n	ikan	ka:n ³³	<i>kala</i>
*dikiʔ	takiʔ	kiʔ ⁴²	<i>vähän</i>
*dilah	talàh	la ⁵⁵	<i>kieli</i>
*jala:n	calàn	la:n ¹¹	<i>tie</i>
*lima	limi	ma ³³	<i>5</i>
*lanah	linih	na ⁵⁵	<i>mätä</i>
*dua lapən	tàlipən	pa:nʔ ⁴²	<i>8</i>
*laba:t	lipàʔ	pha:ʔ ⁴²	<i>kävellä</i>
*bara	pirà	phia ¹¹	<i>olka</i>
*bahrow	piròw	phiə ¹¹	<i>uusi</i>
*bulow	pilòw	phiə ¹¹	<i>ihokarvat</i>
*paley	paley	piai ³³	<i>kylä</i>
*masam	mitham	sa:nʔ ⁴²	<i>etikka</i>
*basah	pathah	sa ⁵⁵	<i>märkä</i>
*bəsey	pathey	sai ¹¹	<i>rauta</i>
*mata	mita	ta ³³	<i>silmä</i>
*rata:k	rataʔ	ta:ʔ ²⁴	<i>pavut</i>
*hatay	hatay	ta:iʔ ⁴²	<i>maksa</i>
*paday	patày	tha:iʔ ⁴²	<i>kuorimaton riisi</i>
*padam	patàm	tha:nʔ ⁴²	<i>sammuttaa</i>
*ʔiduŋ	itùŋ	thuŋ ¹¹	<i>nenä</i>
*batuk	patuʔ	tuʔ ⁴²	<i>yskiä</i>
*maray	miray	zai:iʔ ⁴²	<i>tulla</i>
*ʔurat	uraʔ	zaʔ ²⁴	<i>jänne</i>
*rək	rəʔ	zəʔ ²⁴	<i>ruoho</i>
*bala	pilà	[ks. (a)]	<i>leskeytynyt</i>

- (a) Nykyisestä tsatin kielestä ei löydy sanaa, jonka voisi palauttaa kantatšamin sanaan ***bala**. Mikä se sana olisi voinut olla, jos se olisi säilynyt?

(b) Täydennä tyhjät kohdat (1–18). Varjostettuja aukkoja ei tarvitse täyttää.

kantatšami	phan-rang-tšami	tsati	merkitys
* kulit	kali?(1)	<i>nahka</i>
* hitam	hatam(2)	<i>musta</i>
* bubah	papàh(3)	<i>suu</i>
* ?ikat(4)(5)	<i>sitoa</i>
* dəpa(6)(7)	<i>syli</i>
* matay(8)(9)	<i>kuolla</i>
* dalam(10)(11)	<i>sisällä</i>
* labuh(12)(13)	<i>pudota</i>
* bula:n(14)(15)	<i>kuu</i>
	pala(16)	<i>istuttaa</i>
	tapùh(17)	<i>maksaa lunnaat</i>
	tatà(18)	<i>rinta</i>

syli

△ Phan-rang-tšamin (eli itätšamin) kieltä puhuu noin 73 000 ihmistä Etelä-Keski-Vietnamissa. Tsatin kieltä puhuu noin 4 500 ihmistä Kiinan Hainanin provinssin Sanyan kaupungissa.

Kaikki kantatšamin sanat on merkitty tähdellä (*), joka osoittaa, että kyseessä on rekonstruoitu eikä tallennettu sana.

ph = aspiroitu *p*, kuin englannin kielessä; **th** = aspiroitu *t*, kuin englannin kielessä. **c** ≈ *tš* sanassa *tšekki*. **j** ≈ *j* englannin sanassa *judge*. **ñ** ≈ *nj* sanassa *konjakki*. **ng** (phan-rang-tšami) = **ŋ** (tsati) = *n* suomen sanassa *kenkä*. **y** = *j*. **?** on konsonantti (ns. glottaaliklusili). **i** pyöristämättömin huulin sanottu *u*. **ə** ≈ *a* englannin sanassa *about*.

Tarke : osoittaa vokaalin pituutta. Tarke ` merkitsee matalaa toonia (phan-rang-tšami). Tarkkeet **55**, **42**, **33**, **24** ja **11** merkitsevät vastaavasti korkeata, laskevaa, tasaista, nousevaa ja matalaa toonia (tsati).

Muiden kuin tšamin ryhmään kuuluvien austronesialaisten kielten tuntemus on tehtävän ratkaisemisen kannalta epäoleellista. —*Tung-Le Pan*

Toimittajat: Samuel Ahmed (päätoimittaja), Ivan Deržanski (tekn. toim.), Hugh Dobbs, Dmitrij Gerasimov, Shinjini Ghosh, Stanislav Gurevitš, Gabrijela Hladnik, David Hultman, Minkyu Kim, Bruno L’Astorina, Eimear McKnight, Andrei Nikulin, Tung-Le Pan, Aleksejs Peguševs, Jan Petr, Aleksandr Piperski, Przemysław Podleśny, Marija Rubinštein, Daniel Rucki, Milena Veneva, Elysia Warner.

Suomalainen teksti: Miina Norvik, Andrei Nikulin.

Onnea kilpailuun!